

HATVAN NEVÉNEK EREDETÉRŐL

Hatvan (németül: *Hottwan*) város Heves megye délnyugati részén, a Hatvani járás székhelye. A megyeszékhely és Gyöngyös után a megye harmadik legnépesebb települése. Nevét a kézenfekvő tőszámnév helyett a besenyő-török eredetű **chatwan/chatman**-ból valószínű származtatni; „jelentése töredéknép, résznép: a magyarországi besenyőket az ország különböző részein telepítették le, akik identitásukat és együvé tartozásukat új hazájukban a Hatvan helységnév által tartották fenn.” -áll mindez a kollektív tudás tárában, a Wikipedián.

Nagy Nándor a **Hatvan története** címet viselő blogjában az alábbi magyarázattal szolgált 2011. június 19-én:

„A korábbi bejegyzésekben számos jelenlegi és egykor volt Hatvan nevezetű településsel ismerkedtünk meg, azonban ne gondoljuk, hogy a felsorolásnak vége szakadt. Tóth Péter jegyzi meg a hamarosan említésre kerülő tanulmányában, hogy a Heves megyei Hatvantól északra, a Zagyva folyása mellett a középkor folyamán több hasonló elnevezésű település létezett. Lényeg a lényeg: a Kárpát-medence több, egymástól jelentős távolságra fekvő szegletében az elmúlt évszázadok során számtalan Hatvan nevű település létezett egymással párhuzamosan.

Nézzük, mit kezdtek utóbbi ténnyel, és ezzel szoros összefüggésben a Hatvan helységnév eredetével a tudományos élet képviselői. (A tekintélyes számú népi/naiv magyarázat fő kedvencével, vagyis a Budapest-Hatvan közötti 60 km-es távolsággal önálló poszt foglalkozik.)

A hagyományos magyarázat

A tőszámnévből történő levezetés természetesen adta magát, így már a XIX. században találkozhatunk az elmélet első csíráival. Blogunk egyik meghatározó szereplője, **Pesty Frigyes** 1888-ban megjelent munkájában a számnévből képzett helységnevek között említette meg Hatvant.

Az eredet konkrét hátterét először **Gombocz Zoltán** (1877-1935) nyelvész igyekezett felvázolni. 1915-ben publikált tanulmányában kifejtette, hogy török példák nyomán elképzelhető szám- és helységnevek elnevezések közötti összefüggés, mivel a török népeknél gyakoriak voltak a számnevekkel szerkesztett törzsnevek.

Gombocz elméletet az elkövetkező évtizedekben több nyelvész is megerősítette, mint **Szendrey Ákos** (1902-1965), aki *Számnevekkel alakult magyar helynevek* című írásában (1935) tört lándzsát a számnévi eredet mellett, egyúttal felsorolta az általa ismert Hatvan nevet viselő településeket és pusztákat. A későbbi évtizedek során az elméletet több neves szerző átvette, mint **Virágh Erzsébet** vagy **Pais Dezső**.

A hagyományos nyelvészeti magyarázatot **Győrffy György** (1917-2000) történész egészítette ki az Árpád-kori helységneveket összegyűjtő monumentális munkájában. A hevesi Hatvannal kapcsolatban idézett 1075-ös keltezésű forrásban szerepel egy bizonyos **Hotuandi** nevű személy (*ad puteum Hotuandi – Hatvandi kútja*). Győrffy feltételes módon megfogalmazott feltevése szerint: „talán az itt említett személy volt névadója Hatvannak is”.

A Hatvan helységnevet magyarázó elméletek e férfiúban találták meg azt a feltételezett magas rangú törzsfőt/nemzetségfőt és/vagy birtokost, akiről a Heves-Nógrád megyei Hatvan-településcsoport tagjai elnevezésüket kaphatták. A magyarázat szerint Hotuandi neve a hatvan számnévből alakult ki, és ez hagyományozódhatott át a helységekre. A helységnév-történet témakörében meghatározó jelentőségű, **Kiss Lajos** (1922-2003) által összeállított lexikonban (1988) is ez a tézis szerepel („*A magyar hatvan tőszámnévből keletkezett, esetleg személynévi áttétellel.*”), amelyet később a szerző saját kötetéhez írt kiegészítő tanulmányában (1996) változatlan formában megerősített (5).

A hagyományos elméletet – néha egyértelmű, néha feltételes megfogalmazásban – nemcsak a tudományos összefoglaló munkák, hanem az ország különböző pontjain elhelyezkedő Hatvan településekkel foglalkozó helytörténet is elfogadta. A Heves megyei Hatvannal kapcsolatos várostörténeti írások szintén a számnév/személynév teóriát tartalmazzák.

Végül említsük meg a $30+30=60$ *telek* elméletét is, amelyet a debreceni Hatvan utca eredetére vonatkozólag dolgoztak ki a két világháború közötti korszakban. Kiss Lajos Hatvan szempontjából ezt is figyelembe vehetőnek ítélte meg. (A pro és kontra érvekkel nem foglalkozunk, de előbb-utóbb posztolunk majd e roppant érdekes témakorról.)

Az alternatív magyarázat: a besenyő eredet

A hagyományos változattól gyökeresen eltérő elméletet a kitűnő történész-levéltáros, **Bártfai Szabó László** (1880-1964) fogalmazott meg 1938-ban. Bártfai Szabó mélyrehatóan tanulmányozta a történelmi Pest megye területére bevándorolt nem magyar etnikumú népcsoportokat, köztük a kipcsak-török nyelvet beszélő besenyőket, akiknek egy csoportja Gödöllő térségében lokalizálható – a mai Máriabesnyő például biztosan a besenyők emlékét őrzi. A besenyő sáv áterjedt a Zagyva túlsó partjára is, igazolásként a Hartvik püspök által Szent István királyunkról írt legendáját említette meg, amely az ún. kislegenda alapján készült. Utóbbi valószínűleg István király szentté avatása (1083) utáni években, míg a Hartvik-féle változat a XI. század vége felé készülhetett, Könyves Kálmán király kérése nyomán.

A két legenda szövege említést tett egy jelentősebb besenyő csoportról, amely déli irányból érkezett Magyarországra; útközben azonban kirabolták őket, ezért István királytól kértek igazságot. A számunkra releváns szövegrészlet így hangzik latin és magyar nyelven: „Fama nominis sui in auribus secularium diffusa, et iudiciis oris sui celebri laude ubique innotescentibus, **sexaginta viri Byssenorum**, quorum superius mencionem habuimus, cum uniuerso apparatu suo, uidelicet auri et argenti copiositate, multaque uarietate ornamentorum, curribus onustis partibus Bulgarorum egressi, ut terminos Pannoniorum apprehendauerunt.”

„Miután nevének híre eljutott az egész világ fülébe, és a szájából szóló ítéletek általános elismeréssel mindenütt híressé váltak, **hatvan férfi a besenyők közül**, akiket fentebb említettem, minden felszereléssel, nevezetesen rengeteg arannyal, ezüsttel és az ékeségek sokféle fajtájával megrakott szekereken elhagyva a bolgárok vidékét, Pannónia felé közeledett. (Kurcz Ágnes fordítása; Árpád-kori legendák és intelmek. Osiris, 1999)

A történet popularizált változata egyébként – a hatvan besenyő említésével – szerepel **Lengyel Dénes** *Régi magyar mondák* című kötetében (*István király ítélete*, 101-103.), amely bizonyára több Olvasóm könyvespolcán megtalálható.

Bártfai Szabó úgy vélte, hogy a befogadott besenyőket az ország különböző részein **hatvanas csoportokban** (értsd: hatvan fő/falu) telepítették le, vagyis e speciális helységnév számnévi eredeztetésének háttérében ez a tény állhat. A besenyő kapcsolatot megerősítette, hogy egyes Hatvan nevű településekhez kapcsolódó korabeli (helytörténeti) szakirodalom az érintett falvak környékét besenyő területként tartotta számon, mint például a ma is létező Fejér megyei Sárhatvan esetében (6).

A Bártfai Szabó által leírtak nem gyakoroltak jelentős hatást a későbbi kutatásokra, ugyanis a kérdéskörrel foglalkozó szerzők nem foglalkoztak elméletével. Egyetlen kivétel akadt csak a népes mezőnyben, méghozzá **Szepes (Schütz) Béla**, aki *Hatvan község története* című monográfiájában (1940) szintén a hatvanas letelepedés mellett tette le garasát; Bártfai Szabó nevével a szövegben nem találkozunk, de valószínűsíthetjük, hogy Szepes tőle vette át az elgondolást (7).

Öt és fél évtizeddel később ugyancsak a besenyő úton indult el **dr. Tóth Péter** történész, aki kutatási eredményeit a *Heves Megyei Levéltár 1993-as évkönyvében* megjelent tanulmányában foglalta össze, *Egy besenyő betelepülés helynévi emléke (Kísérlet a Hatvan név magyarázatára)* cím alatt. Megjegyzem, magam is ezen írás hatására kezdtem el foglalkozni a témakörrel. Tóth Péter kritika alá vette a hagyományos magyarázatokat és elvetette a *számnév* → *személynév* → *helységnév* folyamatra épülő elméletet, sőt magát a számnévi eredeztetést is megkérdőjelezte (mint az alábbiakból hamarosan kiderül, e tekintetben jelentősen eltért Bártfai Szabó elméletétől).

1. A nyelvészeti magyarázat nem tud mit kezdeni azzal a ténnyel, hogy a Kárpát-medencében legalább egy tucat település viselte a Hatvan nevet.
2. Az említett *Hotuandi (Hatvani)* nevű személy más korabeli forrásokban nem bukkant fel, amely igencsak furcsa, tekintve, hogy nemcsak a Heves vármegyei Hatvant, hanem az ország legkülönbözőbb szegleteiben található településeket is (elvileg) róla nevezték el.
3. A *Hotuandi* név képzős formája éppen fordított kapcsolatra utal, vagyis inkább az oklevélben szereplő személy kaphatta nevét a helységről.

A logikus kritikai észrevételek mellett dr. Tóth Péter önálló magyarázatot fogalmazott meg, amely szintén a Szent István-legendákban található szövegrészlethez kapcsolódik. A szerző véleménye szerint azonban a legenda német származású szerzője az írás során félreértette az elhangzott „hatvan” szót, amelyet tévesen magyar számnévként fordította le latinra. A kérdéses szó valójában **a besenyő-török eredetű chatwan/chatman-ból lehetne származtatni**, amelynek jelentése töredéknép, résznép.

A végkonklúzió: a magyarországi zöld kártyát kapó besenyőket az ország különböző részein telepítették le, akik identitásukat és együvé tartozásukat új hazájukban a Hatvan helységnév által tartották fenn, a szó etimológiája háttérében azonban nem a hatvanas letelepedés, hanem az említett török chatman szó áll. Nem kívánom a szót tovább szaporítani, hiszen Tóth Péter rendkívül érdekes tanulmánya megtalálható, olvasható és/vagy letölthető a Miskolci Egyetem honlapjáról.

A téma iránt érdeklődők ne várjanak, hanem nekifutás nélkül ugorjanak fejest a sorok közé. Dr. Tóth Péter elgondolása nem maradt visszhang nélkül, tanulmányát pozitív módon értékelte a *Levéltári Közlemények* 1995/66. számában megjelent recenzió, illetve **B. Huszár Éva** a Heves megyei helynevek eredetével foglalkozó összefoglaló tanulmányában már a *chatman-elméletet* említette meg, a hagyományos magyarázatot nem.

A hatvani helytörténet részéről **Németi Gábor** a 2002-ben megjelent *Új kísérlet a Hatvan név magyarázatára* című újságcikkben reflektált Tóth Péter tanulmányára, amely során

a szerző nem fogadta el a besenyő eredetre vonatkozó téziseket, és továbbra is a hagyományos elmélet mellett szállt síkra. Az új megközelítést egyetlen későbbi tanulmány vagy monográfia sem említette meg, és így nem vált közismertté. Helytörténeti szempontból említést érdemel **Szomszéd András** Palotás község történetéről írott monográfiája (2002.), amelyben részletes beszámol Tóth Péter elméletéről.

Mivel biztosat nem tudunk, sőt valószínűsíthetjük, hogy sohasem fogunk tudni, azonban a besenyő elmélet valós és logikus alapokon álló elmélet, amellyel a Hatvan helységnév múltja iránt érdeklődőknek érdemes megismerniük a hagyományos magyarázat mellett. Laikus érdeklődőként több forrást, tanulmányt áttanulmányoztam az elmúlt hónapok során, s néhány további, meghökkentő összefüggést találtam az egyes „hatvani” területek között, amelyek szintén a besenyő eredetet erősítik.

Nagy Nándor

A szerzőt láthatólag foglalkoztatja a település néveredete, ezért blogjában 2012. február 2-án egy másik aspektusból közelíti meg a kérdést:

Amíg világ a világ, a Hatvan és Budapest közötti állítólagos 60 km-es távolság és a kapcsolódó helységnév-magyarázat örökzöld slágertéma marad. Nemcsak a Heves megye nyugati szegletén átutazók, hanem a két várost földrajzilag elhelyezni tudó érdeklődők is gyakran felteszik magukban a kérdést, hogy valóban e szép kerek számon alapuló útvonal-hossz vajon állhat-e Hatvan Heves megyei település nevének hátterében.

A témakörben tavaly végzett közvélemény-kutatásunk során a válaszadók 88%-a említette meg utóbbi „elmélet”-et, azonban csak kis hányaduk ismerte el hiteles magyarázatnak. Itt az idő, hogy utánajárjunk, van-e bármilyen reális alapja ezen eredet-mítosznak, illetve ha van/ha nincs, mely időszakban és milyen körülmények között alakulhatott ki.

Prológus: a hat mérföld

Mielőtt belevágnánk a közepibe, egy érdekesség: nem a *hatvan (60)*, hanem a *hat (6)* volt az első tőszámnév, amelyet a város nevéhez kapcsoltak. Ugyanis évszázadokon keresztül tartotta magát egy számos változatban ismert, de azonos töről fakadó szólás, amelynek kiindulópontja, hogy Hatvan Pesttől és/vagy Budától – a korabeli hossz mértékben számolva – **hat mérföldre feküdt**. Ízelítésként idézzünk fel néhány szólást ezek közül:

„Pest, Buda közt csak a’ Duna foly, mégis Hatvan hat mérföld.”

„Buda és Pest között csak a Duna foly, mégis Buda Pesthez Hatvan hat mérföld.”

„Budát Pesttől csak a Duna választja el, mégis Hatvan hat mérföld.”

A szóban forgó távolságot XVI-XVII. századi történeti munkák is megerősítik, vagyis a szólás valós tényeken alapult, mégis számos kérdés merülhet fel: a korszakban többféle mérföld-definíciót használtak, ugyan melyik alapján számolhatták a hat mérföldet, és pontosnak tekinthető-e ez az adat? No, ebbe most nem megyünk bele, majd talán egy másik bejegyzés során.

A hatvani számháború

Tapadjunk a térképre és kezdjük valamit a 60 km-es távval. Természetesen nem mindegy, hogy hol jelöljük ki a mérőszalag kezdő- és végpontját. Elsődleges kiindulópontunk a Clark Ádám téren (Lánchíd budai hídfő) található 0 kilométerkő.

Az M3-as autópálya: Bp. – Hatvan-nyugat/21-es út csomópont: 55 km. Kevésbé releváns adat, hiszen a Gödöllő-Hatvan autópálya-szakaszt csak 1980. január 1-én adták át a forgalomnak.

A 3-as főút: témakörünk szempontjából a legfontosabb, mivel többé-kevésbé a történeti Pest-Hatvan országút vonalát követi, vagyis az egykoron és jelenleg mért távolságok hasonlóak lehetnek. Mióta Kerekharaszt visszakapta korábbi önálló státuszát, Hatvan nyugati határa visszatért az eredeti, a török kiűzése óta nagyjából változatlan nyomvonalig.

Változatok a 3-as főútra:
Bp. - Kerekharaszt/Hatvan (külterület) határa: 54,3 km (az első kihajtó Hatvannál)
Bp. - Hatvan jelenlegi belterülete (Újhatvan, Ring Kálmán út-Turai út vonala): 54,7 km.

Alábbi fényképen a 3-as főúton elhelyezett 54-es km-táblát láthatjuk a kerekharashti határban, távolban a februári napfényben sűtkérező Újhatvan.

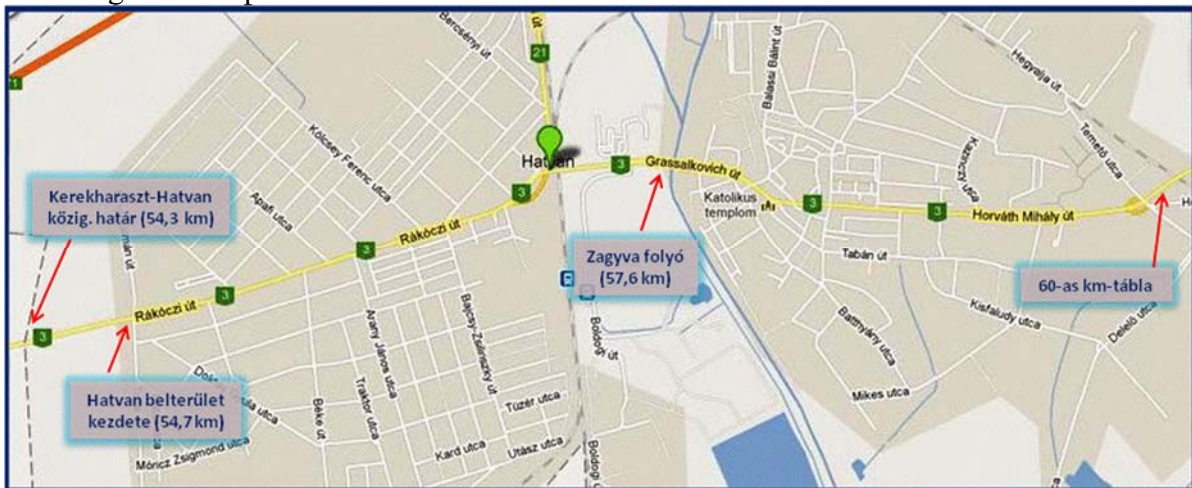

Vegyük figyelembe, hogy Hatvan belterülete az 1870/80-as évekig a Zagyvaíig terjedt, sőt utóbbi folyam a török hódítás előtt a város – és egyben Heves vármegye – természetes határát képezte. A **Duna-Zagyva távolság** az országúton **57,6 km** – hujuj, egyre jobban közelítünk a mágikus 60-as számhoz. Ha azonban nem a Dunától, hanem például Pest egykori hatvani kapujától (ami a mai Astoria tér helyén állt) számolunk, akkor utóbbi táv 55,7 km-re csökken.

... és hogy teljes legyen a kavalkád: a 3-as főút 60. kilométere éppen a város másik, Hort felőli belterületi végpontján található, így a várostábla és a km-tábla csak pár lépésre fekszik egymástól. A látvány és az alábbi fénykép megtévesztő - ne feledjük, hogy a város másik végén járunk, vagyis a főváros látószögéből éppen búcsúzunk Hatvantól...

Összefoglaló térképünk:

Mielőtt azonban teljesen becsavarodnánk, zárjuk le a számháborút egy békés döntéssel, hiszen mint láttuk, korszak és mérőpont függvényében változik/változhat a távolság, azonban megállapíthatjuk, hogy a kerekített adatok valóban elérhetik a 60 kilométert. Talán ez lehet az oka, hogy a közkedvelt helységnév-magyarázat nemcsak emberi interakciók útján terjed(t), hanem a km-táblákon szereplő szám adatok önmagukban is generálják az ok-okozati összefüggés felvetését.

A cáfolat

MEG MA IS előfordul, bár leginkább csak tréfából mondják, városunkat azért nevezik Hatvannak, mert Budapesttől hatvan kilométerre van. A legtöbben azonban felismerik a magyarázat komolytalanságát, mert jól tudják, hogy a méterrendszerrel csak a nagy francia forradalom után kezdtek használni, Hatvan pedig már sokkal előbb is e néven ismerték.

Németi Gábor helynévtörténeti munkásságának egyik fontos elemét képezte, hogy az ún. naiv (népi) magyarázatok tudománytalan voltára felhívja az érdeklődő közvélemény figyelmét. A Budapest-Hatvan távolság legendáját több írásában cáfolta, tudomásom szerint először a Heves Megyei Népújság 1973. november 23-i számában (*lásd jobbra*). A kritikai megközelítés egyszerű és érthető: a méterrendszer bevezetésére a nagy francia forradalom során, 1795-ben került sor, Hatvan írásos említése viszont mintegy ötszáz évvel korábbra datálható, a két tényadat összeegyeztetése tehát nem kivitelezhető.

A cáfolat hiteles voltát nem befolyásolja, de kiegészítés gyanánt említsük meg, hogy a fenti dátum (1795) kizárólag Franciaországra volt érvényes; a méterrendszerre történő átállásra Magyarországon az 1874. évi VIII. törvénycikk értelmében, 1876. január 1-étől került sor.

E jeles esemény kettős hatást gyakorolt témakörünkre:
- A *mérföld* kiszorult a hivatalos és köznapi használatból, így a prologusban említett, 6 mérföldes szólás is a múlt kódébe vészett. (A XX. század egyik vonatkozó gyűjtésében sem szerepelt!)

- Egy új népi/naiv hiedelem született meg, amely azonban nem a korábbi évszázadok mítoszvilágához kötődött, hanem kifejezetten a legújabb-kor terméke volt.

A számháborúhoz egy utolsó utáni adalék: a Pest-Hatvan km-ben kifejezett távolságot először minden bizonnyal Frédéric Le Play (1806-1882) francia társadalomkutató írta le, aki az *Európai munkások* című művének 1879. évi kiadásában részletesen bemutatta egy Hatvanban élő jobbágycsalád életét. A szerző bevezetőjében megemlítette, hogy Hatvan az Egerbe vezető úton, Pesttől 55 km-re fekszik. (Ez tekinthető Le Play munkájának első, és egyben utolsó hiteles adatának, mivel Kovács Ákos egykori hatvani múzeumigazgató 1994-es tanulmányában megállapította, hogy valószínűleg mégsem egy hatvani parasztcsalád volt a résztvevő megfigyelés+mélyinterjú alanya.)

Mikor és miért?

Felvetődik a kérdés, hogy a *Hatvan-60 km* asszociáció kialakulásának időpontját legalább közelítőleg meg lehet-e határozni. Természetesen nem lehet, de azért megpróbáljuk. Korszakhatárunk tehát 1876. január 1. - a történet biztosan később kezdődött. A méterrendszer

beépülése a mindennapok világába több évet vett igénybe, ezért nem csodálkozhatunk, hogy XIX. századi forrás nem utalt a Hatvan és a főváros közötti távolság különleges jelentőségére. Meglepő módon azonban sem **Soós Elemér** 1911-ben kiadott várostörténeti tanulmánya, sem a XX. század első negyedében megjelent helyi újságok fennmaradt lapszámaiban nem található vonatkozó utalás.

Egy közvetett bizonyíték is azt sugallja, hogy az 1910-es években nem volt még ismert vagy elterjedt a 60 km-es magyarázat: a Hatvani Újság 1914. április 5-i számában *Budapest-Hatvan* címet viselő vezércikk jelent meg, amely a fővárost és a feltörekvő nagyközséget hasonlította össze, elsősorban kulturális és közművelődési szempontok alapján. A szerző kritikus hangvételű írásában felhasználta a távolságot is („*Budapesttől Hatvan sokkal messzebb van, mint Hatvantól Budapest.*”), amely önmagában adta volna a 60 km-rel való szójáték lehetőségét. A cikk mégsem élt ezzel - sőt, a hatvan helyett a hetven tőszámnév jelent meg a szövegben:

„Budapest értékeit kell felszívnunk, nem sekélyességét, akkor műveltségben leszünk közelebb Pesthez, akkor kihasznált léssen kellemes földrajzi közelség, az olcsó menetjegy. A paradox akkor majd úgy módosul: Budapesttől Hatvan majdnem hetven kilométer, de Hatvan és Budapest közt átlag műveltségben nincsen meg a szomszédos forgalom közti csekély távolság sem.” - (*Hatvani Újság, 1914. április 5.*)

A 70 km-es távolság említése nem a véletlen műve. A közlekedés ekkoriban döntően vasúton folyt, a gépkocsi-használat még gyermekcipőben járt. A korabeli vasúti menetrendekben Budapest-Hatvan távolságként 69 km szerepelt (a jelenlegiben 67 km), vagyis a szerző ezt az adatot kerekítette fel, amelyre mellesleg a menetjegy említése is utal. Feltételezhetjük, hogy a közúti távolság – vagyis a helységnév-magyarázat alapjául szolgáló kerekített 60 km – ebben az időszakban kevésbé volt releváns.

A két világháború közötti korszak során a motorizáció folyamata erőteljesen felgyorsult. Habár kevés hatvani lakos rendelkezett személyautóval, a várost átszelő országúton ekkoriban már jelentős számú gépkocsi haladt át. A megváltozott körülmények kellő táptalajt biztosíthattak a szóban forgó magyarázat kialakulásához, amelynek jelenleg ismert első említése Sipos Lajos hatvani tanár 1932. évi helytörténeti előadásához kapcsolódik:

„Igen sokan úgy vélik, hogy városunk nevében az ország fővárosától való távolsága jut kifejezésre. Ez tetszetős magyarázat valóban tényeken alapszik, mert köztudomású, hogy helységünk valóban 60 kilométernyi távolságra van Budapesttől.” - (*Hatvan és Járása, 1932. január 17.*)

Naiv magyarázatról lévén szó, a pontos születési helyet és időpontot sohasem fogjuk megtudni, a fentiekben leírtak alapján mégis elképzelhető, hogy a 60 km-hez kötődő helységnév-magyarázat csak az 1920-30-as évek során alakult ki és/vagy terjedt el.

Epilógus

E modern-kori meghatározás népszerűsége azóta is töretlen, bár – mint az online kutatásból kiderült – a tájékozott hatvaniak már jóval szkeptikusabbak annak hitelességét illetően. Hatvanon kívül azonban a magyarázat továbbra is elfogadott, amelynek szemléltetésül nézzünk meg két példát.

1. A sulinet-en olvasható az átlagsebességet gyakorlati példával illusztráló példázat:

EMLÉKEZTETŐ:

Egy mozgó test megfigyelésekor átlagsebességnek nevezzük a megtett út és a megtételéhez szükséges idő hányadosát.

Például, ha egy autó Hatvanból Budapestre egy óra alatt ér el, akkor az átlagsebessége 60 km/h, mivel Hatvan és Budapest távolsága 60 km. Természetesen útközben az autó ennél nagyobb és kisebb sebességgel is haladhat.

2. Egyik fuvarozási vállalat a vidéki szállítások díjszabásának bemutatásánál jóhiszeműen a város nevéből és fentiekben elemzett „néphagyomány”-ból indult ki.

„Ha Budapestről szeretnéd küldeni egy csomagot Hatvanba, így alakul az ár:

Budapest – Hatvan – Budapest: 120 km (oda 60 km és vissza 60 km).” Reméljük, csak marketing-szövegről van szó, és a tényleges számlázásnál az 55 km-t veszik alapul, különben a kuncsaft 10 km-rel többet kénytelen fizetni...

Ajánlat a végére:

- A "Hatvan" helységnév *tudományos* jellegű magyarázatairól a blog [másik bejegyzésében olvashatnak](#).

- A **Hatvani Újság** idézett 1914-es cikke, mint jellegzetes kortörténeti dokumentum teljes egészében [itt](#) olvasható.

- **Kovács Ákos** kiváló tanulmánya (*Tisza menti jobbágy a Zagyva partján. Le Play adatainak forráskritikája. Ethnographia, 1994. 647-655.*) megtalálható a neten, bár csak kisebb kerülővel lehet megközelíteni. Kattintsunk [ide](#), majd a *Szavak* mezőbe írjuk be: „Tisza menti jobbágy” – a megnyíló ablakból már elérhető a szkennelt változat.

- A témakörrel részletesen foglalkozom *A Hatvan helységnév népi magyarázatai c.* tanulmányomban. (*In: Helyneveink érdekességei, tanulságai, népi magyarázatai. 225-236. Szerk.: Balázs Géza, Grétsy László. 2013.*)

Nagy Nándor történész
a Hatvan Története blog írója